

nøglehullet

NR. 1, 1992

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

Blouvstrød Kro, som fotograf Mouritzen mødte den engang lige efter århundredskiftet. Man ser, at salen stadig fungerer som rejsestald og man kan læse ved porten, at "Køretøjer Udlejes". Foran krostuen er der pladser til lidt udendørs servering, mens den rigtige krohave lå ovre på den anden side af Kongevejen. Vejen ses som en grusvej, brolægningen med bornholmsk granit kom først i 1922. Til venstre ses købmandshandelens vindue i bygningens midte. Der skiltes med cigaretter, chokolader og fedevarer, og udenfor er udstillet forke høtve og hønsenet. Og det var dengang, man stavede Blouvstrød med U.

MEDLEMSAKTIVITETER

ONSDAG den 8. JANUAR fra kl. 19,30 : ÅBENT HUS I ARKIVET

ONSDAG den 5. FEBRUAR fra kl. 19,30 : ÅBENT HUS I ARKIVET

TIRSDAG den 18. FEBRUAR kl. 19,30 på HOVEDBIBLIOTEKET:

ORDINÆR GENERALFORSAMLING. Dagsorden ifølge vedtægterne. Efter generalforsamlingen vil fhv. major HÅKON STAUNÆS, Blovstrød underholde med den underfundige digter "P.SØRENSEN FUGHOLM", hvis uimodståelige vers og digte er knyttet til Blovstrød-egnen. HÅKON STAUNÆS' fortolkning af de helt utrolige versefødder er et festligt eksempel på den løslupne lokalhistorie, og det er bestemt ingen hindring at kunne forstå nordsjællandsk !

ONSDAG den 4. MARTS kl. 19,30 : ÅBENT HUS I ARKIVET.

TIRSDAG den 24. MARTS kl. 19,30 på HOVEDBIBLIOTEKET :

GÅRDEN, DER BLEV VÆK. Om Skallerød i Gribskov. Lektor, cand. Mag. GORM TORTZEN, Fredensborg vil fortælle om arbejdet med at finde oplysninger og kildemateriale om nu forsvundne stednavne og lokaliteter i Nordsjælland

ONSDAG den 1. APRIL fra kl. 19,30 : ÅBENT HUS I ARKIVET.

LØRDAG den 14. JUNI - vil blive dagen for LAFAKs årlige forårstur. Programmet er ikke endeligt, og bliver meddelt i Nøglehullets forårsnummer, men RESERVER DAGEN NU.

VEJE OG AUTOMOBILER

FRA LYNGE-UGGELØSE SOGNEARKIV

I dette efterår har jeg været gennem vejarkivet og regnede med, at det ville være ret ked-sommeligt. Men det viste sig at være meget underholdende.

Til eksempel vejenes vedlige-holdelse: Fra 1869 til 1919 blev vejarbejdet hvert år (se-neren hvert 3. år) udbudt i li-citation. I licitationsbetin-gelserne opstilledes de forskel-lige vejstykker i kommunen med angivelse af, hvor store mæng-der skærver og grus, der skulle bruges på dem. De interesserede gav så bud på vejstykkerne ud-trykt i kroner og ører, og sog-nerådet valgte mellem tilbudde-ne.

Da menneskenes børn dengang som nu ikke var lige ordholdende, skulle arbejdet udføres inden for bestemte tidsfrister og på rimelig måde under bødeansvar. Systemet må have været svært at håndtere, for der kom mange klager over vejene.

Forøvrigt tjente sognet også penge på at udleje græsnings-retten til vejrabatterne ved licitation.

Efter 1. verdenskrig begynder de store ændringer i vejvæsenet. Man begynder så småt at anskaf-fe enkelte vejmaskiner og ar-bejdet overtages af vejmand, men det er der kun lidt om i vort arkiv. Derimod er der en hel del om, hvor svært man hav-de ved at vænne sig til automo-bilet.

Som nævnt klages der ofte over vejenes kvalitet. Det har sik-kert ikke altid været let at få sognerådet til at gå i aktion, og det er vel årsagen til, at mange klager er forsynet med en mængde underskrifter. Efter 1900 kommer de mest detaljerede klager i forbindelse med mælke-transporten til mejeriet Baune-dal i Lynge.

1910 skrives der følgende om vejen fra Kollerød til mejeriet: "Den er pløjet op og jorden er lagt midt paa Kørebanen i Sted-et for Skærver saa 2 Vogne ikke kan mødes og bedes ordnet hur-tigst muligt og der er vel også en Grænse for hvor tykt Lag Grus der maa komme paa Vejene for 8-10 tommer tykt er for me-get mener vi". Selv om tegnsæt-ningen er lidt særpræget, er meningen ganske klar.

Fra Lillerød kommer samme år også en klage over vejen til mejeriet i Lynge, der hvor et jernbanespor krydser vejen. "...Paa begge Sider af Jernspo-ret er der en Fordybning paa 5-7 Tommer, saaledes naar man kjøre over Sporene, slaar Vogn-stangen først de stakkels Heste,

Der har været tid til at stoppe op midt på chausseen (Kongevejen ?) for at blive fotograferet under en automobiludflugt i 1925. Selskabet kom fra Lillerød, hvor Mary Petersen fra Kirkehavegård (i midten) tidligt blev billist.

og dernæst er Kusken lige ved at falde af Vognen".

Med mange af den type klager, kan man godt forstå, at der blev særlige vanskeligheder, da bilerne begyndte at vise sig.

Den første bilsag er fra 1916, da grosserer Martin Jensen fra København blev nægtet tilladelse af sognerådet til at køre i bil til Hvilebjerggård i Kollerød. Grossererens lod sagen gå til justitsministeriet, som resolverede, at Martin Jensen skulle anvises kørevej til gården. Begrundelsen var, at "Grosserer Jensen er økonomisk interesseret i Ejendommen. Desuden har han i Hovedbygningen forbeholdt sig Havestuen og 2 tilstødende Værelser. Alle Rum er møblerede af ham og forbeholdt ham, saa Grossererens maa siges at have Bopæl paa Ejendommen".

I en senere skrivelse fra grossererens sagfører, K.K.Steincke,

står der, at "det vilde være ham kært, om saavel Vejen fra Lyng Kro gennem Kollerød som Vejen fra Herløv kunde benyttes". Sognerådet synes at have syltet sagen. Den omtales først indirekte i sognerådets mødereferat i maj 1917. Der står blot, at sognerådsformanden fik ret til at give enkeltvis tilladelse til bilkørsel. Så vi ved faktisk ikke, om grosserer Jensen fik den ønskede tilladelse. Den direkte årsag til sognerådets vrangvilje hvad angår biler, synes at have været frygt for stigende vejjudgifter ved en større biltrafik på vejene. Men en sådan holdning har aldrig kunnet stoppe den tekniske udvikling, heller ikke i Lyng-Uggeløse, så bilproblemet dukker stadig op i disse år.

I 1919 forsøger Otto Mønstedts margarinefabrik at få sognerådets godkendelse af en ny salgsmetode. Man beder om lov til

Målt med transporthistoriens målestok blev skiftet til automobiler kortvarigt, men selvom de flotte hestekøretøjer holdt længere på landet, må dette sceneri fra Kirkehavegård siges at være definitivt slut. Fotograferet 1912.

"at befare Sognets Veje om Sommeren" med egne lastautomobiler for at kunderne kan få frisk margarine. Den bliver ellers let ødelagt under en lang jernbanetransport eller ved at henstå i fragtmanshallerne. Fabrikken understreger kraftigt, at kørslen kun skal finde sted i de 4 sommermåneder een gang om måneden. Desuden vil "Chaufføren blive instrueret om at vise den største Hensynsfuldhed under Kørslen og kun køre med moderat Hastighed". Sognerådet afslog ansøgningen. De ville ikke have lastbiler på deres veje. Ved juletid 1919 må sognerådet til at acceptere biler. Det får tilsendt et lovforslag fra amtet til udtalelse. Dette lovforslag kræver, at alle hestekøretøjer skal føre lygter fra omkring solnedgang til solopgang. Det skal ske af hensyn til "... Faren for Paakørsel af Motorkøretøjer, der herefter som Regel vil have Ret til at køre hele

Aaret rundt".

Der er dog stadig lidt usikkerhed hvad angår bilers rettigeheder, som følgende brev afslører. Det er skrevet til sognerådet i 1920.

"Undertegnede tillader sig herved at meddele det ærede Sogneraad, at jeg agter at benytte Vejen fra Bregnerød Kro til min Bopæl paa Vassingerød Old med mit Automobil K 5525 og haaber jeg, at det ærede Sogneraad ikke har noget at indvende derimod, da det kun drejer sig om enkelte Gange".

I dag er forholdene næsten omvendt. Hestekøretøjer skal nogle steder have særlig tilladelse for at få lov til at køre i de store byer.

Karen Andersen

Kilder:

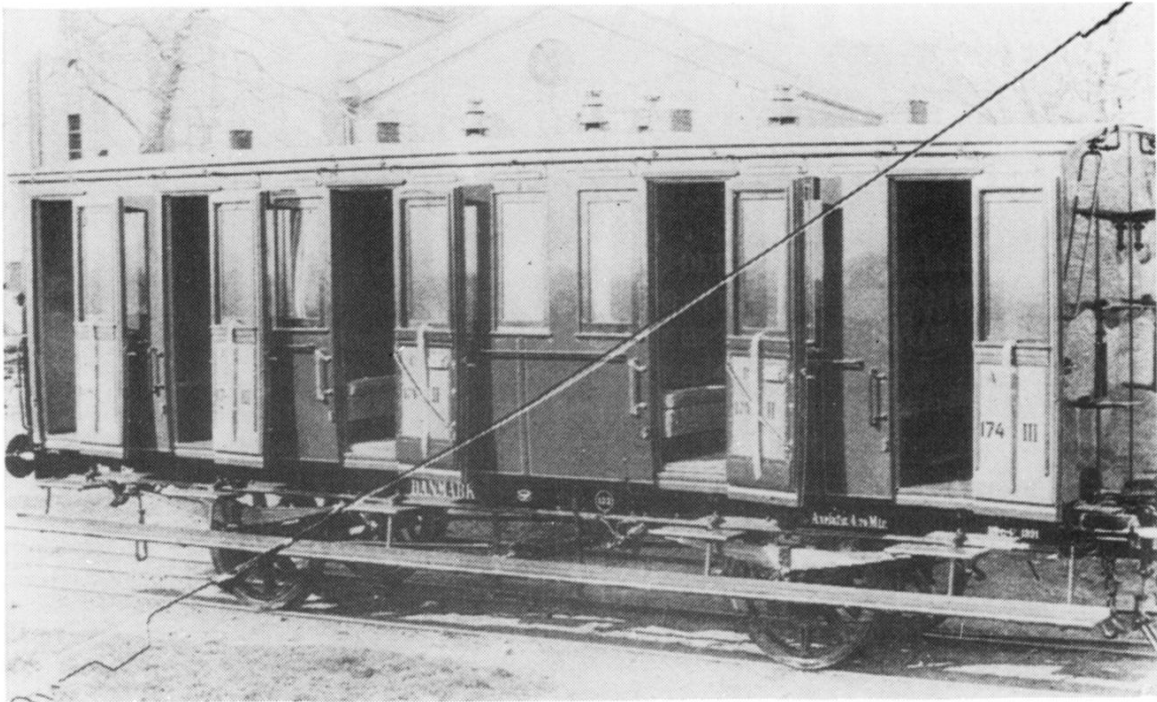
Lyng-Uggeløse sognearkiv
60-1/2 , 60-3/2 og 60-5/
Sognerådsprotokol 1914-1921.

SALT, SÆVE OG SODA ; 1 Rdl. 4 Mark

I sidste nummer af Nøglehullet kunne man læse om gårdejer Simon Nielsen, Hanghøjgård i Uggeløse, og om en protokol med optegnelser fra hans tid som medlem af Sogneforstanderskabet i Lynge-Uggeløse, 1862-1867. Denne artikel vil omhandle protokollens 2. del, hvor Simon Nielsen meget nøjagtigt indførte sine egne indtægter og udgifter fra januar 1869 til juli 1874, hvor han gik på aftægt, og sønnen Jens overtog gården. Simon Nielsen døde, iflg. kirkebogen, i 1879 - og ikke i 1874, som "alle" hidtil har troet. Noget af det første man studser over, når man læser Simon Nielsens regnskaber, er den store rejseaktivitet, der lægges for dagen. Det var ikke unormalt, at Nielsen eller en af sønnerne var i Frederiksborg (Hillerød), København, Slangerup, Frederikssund, Helsingør eller Farum 8-10 gange på en måned. I de fleste tilfælde skulle de til marked eller på indkøb, men der har også været plads til en "Tivolig-tur" (1869) og besøg på "Udstillingen i København", (1872). Hvad det var for en udstilling oplyses desværre ikke. Langt de fleste ture gik til Frederiksborg, men hver måned var der bud til København mindst én gang og ofte både to og tre gange. Simon Nielsen og sønnerne tog med "Banen" til både København

og Helsingør, og hvis de var lidt hurtige, kunne de undervejs nå, også at handle i Frederiksborg på samme dag. Enkelte gange oplyses det, at de har taget dagvognen eller er gået til fods (til Frederiksborg), men i de fleste tilfælde må de have kørt frem og tilbage i hestevogn, da de ellers umulig har kunnet have alle de varer, der sælges og købes. Simon Nielsen har først og fremmest solgt landbrugsvarer såsom smør, forskellige oste, æg, rug, byg, havre, fersk og røget flæsk, hørfrø og kartofler, ligesom han også handlede med levende dyr, f.eks. køer og kalve, svin, lam, væddere, heste og gæs. Bagerst i protokollen kan man følge, hvor meget mælk hver af gårdens 9-10 køer ydede, ligesom der er regnskab over salget af smør. Af andre indtægter kan nævnes solgte og "udtagne" obligationer, der i 1873-74 beløb sig til ikke mindre end 2.427 Rdl.. Der var nu også nok at bruge penge til, for Simon Nielsen var på ingen måde "fedtet", især ikke overfor sine børn.

Når Niels Simonsen rejste på indkøb, var det i denne type togvogn fra banens barndom.

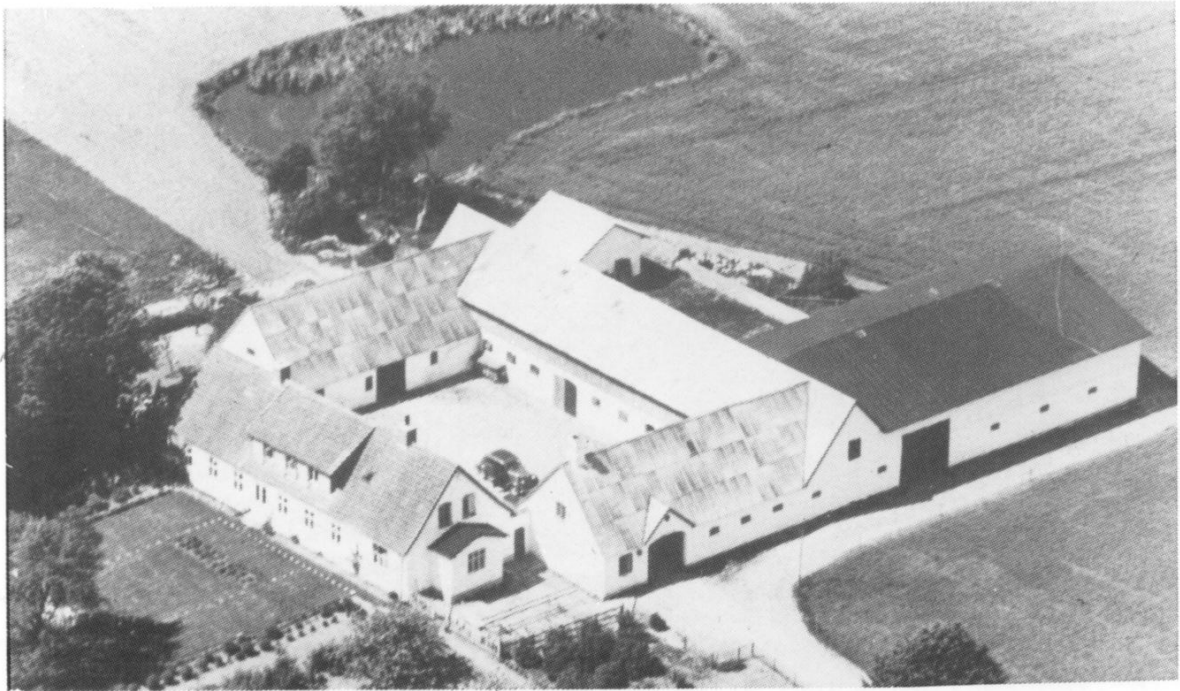
Den ældste søn, Niels, flyttede som 19-årig i 1859 til København, hvor han kom i bagerlære og senere etablerede sig som selvstændig bager. Han må have haft nogle problemer med økonomien, for af regnskabsbogen fremgår det, at han ofte har fået og "lånt" penge hjemme hos Simon Nielsen. Medregnet sin arvelod på 1.100 Rdl. fik Niels ca. 3.000 Rdl. i årene 1870-74. Sønerne Hans og Jens blev gift i 1869 og 1870, og de er også blevet hjulpet godt på vej af Simon Nielsen. Han betaler bl.a. både til tøj og møbler og hjalp med betalingen for deres gårde i henholdsvis Bastrup og Hammersholt. Frem til 1874 fik Jens ca. 2.300 Rdl. og Hans ca. 3.500 Rdl..

Disse store summer dækkes slet ikke af indtægterne fra gårdens daglige drift, der i disse år lå mellem 1.400 og 1.800 Rdl.

årligt. Hvordan Simon Nielsen dækkede underskuddet fremgår ikke af regnskaberne, men han har nok haft noget kapital i sparekassen fra tidligere år.

Simon Nielsens gavmildhed viser sig også når det gælder indsamlinger til nødstedte og dårligt stillede. F.eks. giver han 3 mark til "de franske Fanger" i februar og 1 Rdl. til "de franske Landmænd" i marts 1871. I november samme år fik "Anders Olsen som er brandsted" 3 mark, og husmanden fik 3 Rdl. "selvom han kun havde 2 Rdl. til gode". Nielsen giver også gode drikkepenge, og børnebørnene kan godt regne med 1 Rdl. til sparegrisen, når farfar er på besøg. Efter Simon Nielsens hustru, Ane Margrethe, døde i 1852 kun 37 år gammel, var der ingen madmor på gården. I begyndelsen havde man en husholderske (Folketælling 1860), men senere klarede

Hanghøjgård fotograferet fra luften af Sylvest Jensen ,ca. 1947. Bygningerne er formodentlig fornyede delvis, men dammen bag gården må være Niels Simonsens "Åledam"

man sig med sønnernes nustruer, tjenestepiger og betalt hjælp udefra.

F.eks. fik man vasket hos vaskekone for 2 mark pr. dag (1870), spundet garn hos spindekone, Johanne Peder Lynges, og farvet hos farveren. Væver N. Larsen har vævet for familien eller man har købt færdigt "Klædetøj" i byen. "Skræder" Peder Olsen syede mandstøjet, men man købte også færdigt tøj i København eller Frederiksborg. Ole Larsens kone fra Badstrup syede skjorter - 6 stk. for 1 Rdl. 5 Mark. Pigerne fik syet hos Karen Sy pige eller købte tøj hos høkeren.

Stine Kagekone bagte $5\frac{1}{2}$ dag for 1 Rdl. 1 Mark i september 1872, og Frederikke fik 1 Rdl. for at sy 7 sække og julebage samme år. Man holdt højreavisen "Frederiksborg Amtstidende" og "Landmandsbladet" (?), og læste flit-

tigt i "Gamle danske Minder", der blev indbundet for 1 Rdl. i 1870.

I maj 1869 var hele familien blevet portrætteret ved markedet i Frederiksborg: "For (6) Potogravier" ialt 3 Rdl. Det kunne være sjovt at have disse fotografier i dag!

Der blev spist en del fisk på Hanghøjgård. Først og fremmest sild og rødspætter, men også hornfisk og ål. I maj 1871 blev der endog købt 2 pund levende ål, som blev sat ud i dammen. Man har også spist en del grød, for af regnskaberne fremgår det, at der ofte blev indkøbt bl.a. byggryn og "bovedegryn" (boghvedegryn).

Brændevin blev oftest købt i portioner af 34 potter (knap 33 liter) hvilket kostede 6 Rdl. 3 Mark, men så var der også brændevin til mindst $1\frac{1}{2}$ måned! Selvom man selv bagte, og der

blev bagt af kagekønnen, købte man sigtebrød og finere bagværk i byen. F.eks. blev der i 1872 i Frederiksborg indkøbt en "Wiinertertel", da man skulle til H.Andersens barselsgilde i Lillerød.

Ud over fødevarer købte man bl.

a. petroleum til lamperne, salt til nedsaltning af sild og flæsk, "sæve og soda" til vask og rengøring samt meget, meget mere foruden "Urtekram", der ikke udspecificeres nærmere.

Regnskabsbogen er en ren "guldgrube", og man kan finde mange flere interessante oplysninger om Hanghøjgård og dens beboere, end der er trukket frem her.

Derfor håber vi at få tid i det nye år, til at transcribere hele protokollen, så den bliver tilgængelig for et langt større publikum end det er tilfældet i øjeblikket.

Birthe Skovholm

Blovstrøds gamle stråtækte skole i 1933

SKOLEPALADS

Det har nok ærgret sognerådet i Blovstrød, at lærer Larsen ikke kunne få det flot nok og derfor sendte denne ansøgning i 1883:

"Paa Grund af det store Børneantal (46 i ældste Klasse

og 47 i yngste Klasse) tillader jeg mig ærbødigst at anmode det ærede Sogneraad om at maatte faa 2 nye Skoleborde. Her er kun 9, af hvilke det ene er saa skrøbeligt, at det en skønne Dag falder sammen."

Max Jakobsen og Per Jørgensen

ARKIVNYT

Udover de andetsteds nævnte Åbent hus-aftener, har man mulighed for at besøge arkivet de aftener, hvor der arbejdes med arkivalier, billedsamling, kortsamling mv. Alle dage fra kl. 19,30 :

Mandag d. 27 Januar • Tirsdag d. 27. FEBRUAR • Torsdag d. 19. MARTS

Mandag d. 27. APRIL • Tirsdag d. 12. MAJ • Tirsdag d. 26. MAJ

Torsdag d. 18 JUNI • Mandag d. 10 AUGUST

URO OG FALSKE RYGTER

I NORDSJÆLLAND

Efter Napoleonstidens omvæltninger prægedes hele Europa af revolutionære og nationalistiske strømninger samt sociale spændinger.

I det danske kongerige fik uroen 2 brændpunkter, nemlig de slesvig-holstenske hertugdømmer med deres løsrivelsesønsker og hovedstaden med folkets politiske krav om enevældens ophævelse.

Men den politiske turbulens satte sig også spor i den stille provins. Det ser man i en underskriftsliste, der dukker op i Blovstrøds sognearkiv.

Den umiddelbare anledning til indsamlingen af underskrifter har vi ikke kunnet finde, men de sidste linier antyder, at de dansk-tyske modsætninger, der førte til Grundloven, har fået en aflægger i Nordsjælland.

På listen står 26 underskrifter. De er ikke lette at tyde, men vi finder dog

navnene på adskillige fremtrædende Blovstrødborgere, som vi har truffet i anden sammenhæng: Bl.a. sognepræsten og kroejeren:

"Da man i Hirschholms Districts Sogne sætter en Ære i at ingen falske Rygter og Intet, der kunne forstyrre god borgerlig Orden finder Medhold eller Udbredelse, er man bleven enig om ved sit Navns Underskrift paa denne Liste at tegne sig som den, der vil medvirke til at Sandhed, borgerlig Sikkerhed og Ret bevares allevegne i disse Sogne. Dette mener man kunde opnaaes ved: Intet at fortælle eller udbrede, som man ikke anseer for fuldkommen troværdigt og vil vedstaae at have sagt; iligemaade ved personlig at antage sig Enhversomhelst, der kunde tænkes forurettet uden hensyn til Fødested eller Sprog.

Hirschholm d. 8. maj 1848"

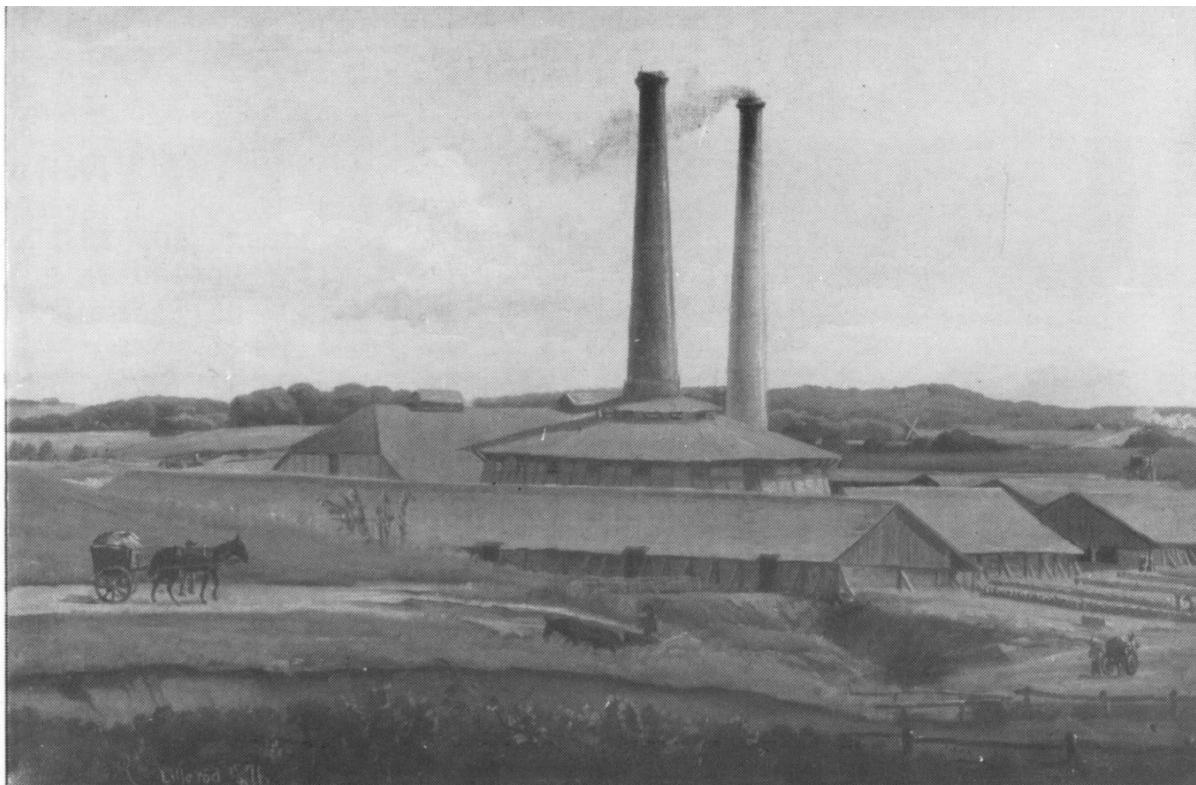
Max Jakobsen og
Per Jørgensen

For nogle år siden modtog arkivet en æske gamle glasnegativer, optaget af Birkerødfotografen Mouritzen. Negativerne er udaterede, men et kvalificeret skøn siger os, at de er fra perioden lige omkring århundredskiftet og frem til 1920. Først nu har vi ofret kopiering af de gamle glasplader og iler med at viderebringe dette motiv som et a propos til den aktuelle garnisonsnedlæggelse i de smukke kasernebygninger i Høvelte.

Portbygningerne med vagten er uændrede, men administrationsbygningens festlige tårn med flagstangen mangler desværre i dag. Vi håber på at vende tilbage med en egentlig artikel om kasernen. OHP

I arkivet hænger dette oliemaleri af et teglværk i et idyllisk landskab. Billedet er signeret "N.R. Lillerød 25.8.(18)76", hvilket er lidt gådefuldt. Men motivet, selve teglværket, kan kun være Blovst-rød teglværk efter rundovnen at dømme. Vi er bange for, at det nydelige landskab kun er digtet med for billedets skyld efter male-rens egen fantasi, for der er intet i det, der passer på egnen, hverken søen, skoven eller vindmøllen. Vi er vant til, at stednavne-angivelserne forfordeler stationsbyen Lillerød, og iøvrigt var der ikke andre teglværker i 1876 på Lillerød-egnen.

Billedet er en gave fra Birkerød-arkivet og stammer vistnok fra forbindelser til Frederiksholms Teglværker, fra hvem vi også har en meget stor (200x150 cm) dårligt malet kopi af samme motiv. OHP

Lokalhistorisk Arkiv på Frederiksborgvej 59, Lillerød har åbent hver TIRSDAG kl. 9-13. Der er åbent hus hver første ONSDAG i måneden fra oktober-maj, samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm formiddage man-tors på arkivets tlf : 42 27 08 91

Henvendelse kan også ske til :

Ole Høegh Post, (formand) tlf. 42 27 53 26
Wolthersvej 6, Lillerød , 3450 Allerød

Karen Andersen (sekretær) tlf. 42 27 51 73
Cedervangen 32, Lillerød 3450 Allerød

Nøglehullet er medlemsblad for Lokalhistorisk Arkiv & Forening i Allerød Kommune. Dette nr. er redigeret af Birthe Skovholm og Ole Høegh Post, Trykt af Preben Jensen i 300 eks. JANUAR 1992

ISSN 0905-4146